

De opkomst van de nieuwe huurling

Over Nederlandse private diensten in de militaire- en veiligheidssector

Campagne tegen Wapenhandel, januari 2011

Mark Akkerman

Colofon

Auteur: Mark Akkerman

Eindredactie: Wendela de Vries

Uitgave: januari 2011

Deze analyse is een uitgave van de Campagne tegen Wapenhandel.

Campagne
tegen
Wapenhandel

Kantoor Amsterdam
Anna Spenglerstraat 71
1054 NH Amsterdam
tel/fax 020 6164684

Kantoor Groningne
Postbus 7007
9701 JA Groningen
tel 050 3133247

info@stopwapenhandel.org
bank 39.04.07.380
www.stopwapenhandel.org

Inleiding

Huurlingen zijn een oud fenomeen in de krijgsgeschiedenis. Gedurende bepaalde perioden was het heel normaal dat legers (deels) bestonden uit mensen die bereid waren om voor geld voor wie dan ook te vechten. Tegenwoordig staan huurlingen in de schaduw van een ander soort private inzet. Niet langer gaat het enkel om individuen; steeds meer taken van defensie worden uitbesteed aan bedrijven. Deze privatisering vindt plaats over het hele defensiespectrum, van catering tot daadwerkelijke gevechtstaken. Al komt dat laatste maar weinig voor. Toch ligt juist daar de oorsprong van de moderne private militaire sector.[1] Halverwege de jaren '90 van de vorige eeuw huurden zowel Angola als Sierra Leone de Zuidafrikaanse onderneming Executive Outcomes in om de respectievelijke rebellenbewegingen Unita en Revolutionary United Front eronder te krijgen. In beide gevallen slaagden gewapende milities van het bedrijf met veel geweld in deze opdracht.[2]

Sindsdien is geen sprake meer geweest van zulke private gewapende militaire inzet in oorlogssituaties. De private militaire sector maakte echter een gestage groei door, vooral in de Verenigde Staten.

De oorlogen tegen Afghanistan en Irak luidden een explosieve groei in van de uitbesteding van allerhande defensietaken. Blackwater, opgezet door ondernemer Erik Prince (deels van Nederlandse afkomst), sleepte hierbij de meeste opdrachten binnen. Door dit bedrijf (inmiddels omgedoopt tot Xe Industries) is een groter publiek zich inmiddels bewust van de massale inzet van private bedrijven in oorlogsgebieden. Medewerkers van Blackwater waren betrokken bij vele schandalen, zoals het 'Nissour Square incident', waarbij wild om zich heen schietende Blackwater-medewerkers vanuit het niets zeventien Iraakse burgers doden.[3]

Dit rapport bekijkt, vanuit Nederlandse invalshoek, de privatiseringstendens in het militaire bedrijf. Na een korte algemene schets van deze sector, en de inhuur ervan, wordt stil gestaan bij enkele fundamentele bezwaren tegen de inzet van private militaire bedrijven. Vervolgens wordt onderzocht wat de Nederlandse situatie is, zowel aan de bedrijfskant als aan de kant van het Ministerie van Defensie. De private militaire en beveiligingssector in Nederland blijkt stevig in ontwikkeling te zijn. De traditionele bedrijven die zich richten op taken als object- en evenementenbeveiliging in Nederland worden aangevuld met nieuwe bedrijven die zich nadrukkelijk manifesteren met een aanbod van trainingen – al dan niet met wapens – en de bereidheid ingezet te worden voor bijvoorbeeld piraterijbestrijding en risicovolle opdrachten in spanningsgebieden.

Private military and security companies

Privatisering van de militaire en veiligheidssector past binnen de vrije marktideologie en de toenemende privatisering van overheidstaken. Nationale defensie wordt weliswaar nagenoeg overal tot een kerntaak van de overheid gerekend, maar dat vormt geen beletsel om veel werk dat niet tot de directe gevechtscapaciteit behoort uit te besteden.

Definitie

Het onderscheid tussen de in de literatuur gehanteerde termen 'Private Military Companies' en 'Private Security Companies', is lang niet altijd goed te maken. Dit hangt samen met een steeds verder vervagende grens tussen militaire, politionele en private inzet op veiligheidsgebied.[4] International Alert schreef hierover: "Gebruikt in conflictgebieden is het moeilijk om een onderscheid te maken tussen de twee soorten bedrijven, hoewel private militaire bedrijven meer geassocieerd worden met activiteiten die bedoelt zijn een militaire impact hebben, terwijl private beveiligingsbedrijven zich primair richten op het beschermen van individuen en eigendommen." [5]

In dit rapport wordt de term 'Private Military and Security Companies' (PMSCs) gebruikt, aan de hand van de volgende definitie: "juridisch vastgelegde internationale ondernemingen die aan klanten diensten aanbieden die mogelijk met zich meebrengen dat op systematische wijze en met militaire of paramilitaire middelen geweld wordt gebruikt, evenals verbetering, overdracht, facilitatie, , afschrikking of onschadelijk maken van deze mogelijkheid, of de benodigde kennis om deze mogelijkheid toe te passen." [6]

Bepalend is de mogelijkheid om geweld te gebruiken op een systematische wijze, met (para)militaire middelen, en training en consultancy hiertoe. De vele Nederlandse private beveiligingsbedrijven voor bijvoorbeeld beveiliging van evenementen vallen hier dus niet onder, maar de bedrijven die gewapende beveiliging van olieplatforms verzorgen wel.

Omvang

De private militaire sector heeft het afgelopen decennium een flinke groei doorgemaakt, vooral in de Verenigde Staten. Meer dan de helft van de mensen die werken voor het Pentagon zijn privaat ingehuurd.[7] Zonder de inzet van PMSCs kan de Amerikaanse krijgsmacht niet meer functioneren, en de afhankelijkheid op gebieden als logistiek, onderhoud en high-tech ondersteuning neemt alleen maar toe.[8]

Schattingen over de financiële omvang van de private militaire en veiligheidssector lopen sterk uiteen en variëren, mede afhankelijk van de gehanteerde definities, van 20 tot 200 miljard dollar per jaar.[9] De grootste afzetmarkten voor PMSCs na de Verenigde Staten zijn het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Australië. In Europa wordt volgens een schatting van het Europese Defensie Agentschap (EDA) zo'n 7% van de totale defensiebudgetten van de EU-lidstaten uitgegeven aan inhuur van PMSCs.[10]

Bedrijven

Veruit de meeste private militaire bedrijven zijn gevestigd in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. Daarbuiten komen ze slechts sporadisch voor.

Overzicht belangrijkste internationale Private Military and Security Companies			
Bedrijf	Land	Bedrijf	Land
Aegis Defence	Groot Brittannië	MPRI	Verenigde Staten
CACI International	Verenigde Staten	Olive Group	Groot Brittannië
Control Risks	Groot Brittannië	Saladin Security	Groot Brittannië
DynCorp	Verenigde Staten	Select Armor	Verenigde Staten
Erynis	Groot Brittannië	Steele Foundation	Verenigde Staten
G4S	Groot Brittannië	Triple Canopy	Verenigde Staten
Global Strategies Group	Groot Brittannië	Trojan Securities	Verenigde Staten
Golan Group	Verenigde Staten	Unity Resources Group	Australië
Hill & Associates	China (Hong Kong)	Vinnell Corporation	Verenigde Staten
Kellogg Brown and Root	Verenigde Staten	Xe Industries	Verenigde Staten

Gebruik door NGO's en bedrijven

Naast staten doen ook steeds meer bedrijven en NGO's, met name hulporganisaties, een beroep op de diensten van PMSCs. Het gaat dan vooral om beveiliging van medewerkers, gebouwen en transporten in conflictgebieden. Het is de vraag of dit verstandig is, want volgens experts nemen veiligheidsrisico's alleen maar toe wanneer bewapende escortes worden ingezet.[11]

Elke grote internationale hulporganisatie heeft in tenminste één werkgebied gewapende beveiliging ingehuurd. Om een contract van het coördinerende USAID in het bezette Irak binnen te kunnen halen was het zelfs verplicht private beveiliging in te huren. Sommige PMSCs, zoals de ArmorGroup (inmiddels onderdeel van G4S) promoten hun werk voor NGO's zelfs als een van hun specialisaties. Ook Blackwater nam dergelijke beveiligingsklussen op zich.[12]

Bedrijven die in conflictgebieden actief zijn doen eveneens vaak een beroep op private beveiliging. Daarnaast zijn er speciale trainingen voor medewerkers van dergelijke bedrijven. Bekende afnemers zijn bijvoorbeeld de in Nigeria actieve oliemaatschappijen. De onrustige Niger-delta is niet alleen een goudmijn voor deze bedrijven, maar ook voor de beveiligers. Het Amerikaanse Triple Canopy jubelt in dit kader over Nigeria's "instabiliteit en sociaal oproer, die unieke veiligheidsuitdagingen gecreëerd hebben voor individuen en bedrijven, die binnen haar landsgrenzen actief zijn." [13]

Bezwaren

Veel literatuur over de opkomst van de private militaire sector kijkt vanuit een juridische invalshoek naar de aansprakelijkheid van private partijen in situaties van gewapend conflict. Andere wezenlijke bezwaren, die vooral samenhangen met de introductie van marktdenken in defensieaangelegenheden of de ondermijning van het geweldsmonopolie van de overheid, komen minder vaak naar voren. In dit hoofdstuk een korte inventarisatie.

Aansprakelijkheid

Het meest naar voren gebrachte bezwaar tegen de inzet van PMSCs betreft de onduidelijkheid over de aansprakelijkheid. Wie is verantwoordelijk voor het optreden van hun medewerkers in conflictgebieden en hoe kunnen deze aansprakelijk gesteld worden voor strafbare handelingen? En wie bezit de rechtsmacht om hierover te oordelen?

Hierover is vooralsnog geen internationale consensus. In Nederland deed de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) onderzoek naar de aansprakelijkheid van PMCs en concludeerde dat er sprake is van een “accountability gap”, het ontstaan van “een situatie die in feite neerkomt op straffeloosheid” (wanneer medewerkers van PMCs immuniteit verleend wordt) en dat “volkenrechtelijk niets over de inhuur van PMC's door staten in conflictgebieden is geregeld” anders dan dat PMC-medewerkers volgens het volkenrecht als burgers en niet als combattanten beschouwd dienen te worden.[14]

De AIV sprak in het hierboven genoemde onderzoek ook grote zorgen uit over “een manifest gebrek aan informatie en transparantie met betrekking tot aantallen personeel van PMC's dat wordt ingezet, de taken die worden vervuld en de bedragen die met de inhuur zijn gemoeid.”[15]

Veranderende verhoudingen: meer invloed van de markt

De sterke toename van het gebruik van PMSCs verandert de verhouding tussen politiek/bestuur, defensie en de markt. Traditioneel gezien heeft de overheid het geweldsmonopolie in de moderne staat. Dat monopolie erodeert wanneer geweld ook legitiem door anderen kan worden uitgeoefend. Dit gebeurt weliswaar binnen het kader van een door de overheid gegeven opdracht, maar het daadwerkelijke gebruik, beslissingen in de praktijk daarover en controle erop komen deels buiten de invloed van de overheid te liggen.[16]

Daarmee verschuift de beschikking over het machtsmiddel 'geweld' van de staat naar de markt, waardoor de component 'markt' in verhouding tot bestuur en defensie in relatieve sterkte toeneemt. In de Verenigde Staten is deze ontwikkeling het duidelijkst waarneembaar. “De macht van het militair-industrieel complex die zich ontwikkeld heeft in de Verenigde Staten als gevolg van de deelname in de wereldoorlogen spreekt voor zich. Wat is veranderd is de relatieve macht van de industriële component van dit duo”, aldus de Amerikaanse socioloog Ryan Kelty.[17] Hierdoor kan de markt een disproportionele invloed gaan uitoefenen.

PMSCs drijven, zoals alle bedrijven, op het maken van winst. Daarvoor is nodig dat zij daadwerkelijk ingehuurd worden. De kans dat dit zich voordoet correleert met

omstandigheden van instabiliteit en (veronderstelde) onveiligheid. PMSCs hebben dan ook belang bij het voortbestaan van dergelijke omstandigheden. Naast een commerciële prikkel om effectief te werken betekent dit dat er ook een prikkel is om niet te effectief te zijn: er moet ook in de toekomst voldoende werk beschikbaar blijven.[18]

Geweld sneller gebruikt en meer verborgen

De mogelijkheid private militaire bedrijven in te zetten kan de drempel tot militaire inzet verlagen.[19] In een zeer kritisch rapport van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa schrijft rapporteur Wolfgang Wodarg: "Een van de consequenties van deze trend is de verschuiving in prioriteiten in politieke keuzes van preventie naar snelle actie, en van de civiele omgang met crises naar de oplossing van conflicten door geweldgebruik." [20]

De inzet van PMSCs kan er ook toe leiden dat de werkelijke kosten van gewapende conflicten verdoezeld worden. Slachtoffers die vallen onder de werknemers van deze bedrijven komen bijvoorbeeld niet terecht in de officiële statistieken, waarin slachtoffers onder militairen en ander rechtstreeks in dienst van de overheid zijnde personeel wel zijn opgenomen.[21]

Door de werkelijke menselijke kosten van militaire operaties buiten beeld te houden, wordt ook parlementaire en publieke controle bemoeilijkt. Dit geldt helemaal wanneer het gaat om mensen met een andere nationaliteit dan die van de staat die hen inhuurt.[22]

Versterking ongelijkheid

Wanneer 'veiligheid' een consumptieproduct wordt, betekent dit een scheiding tussen degenen die het wel kunnen betalen en degenen die dat niet kunnen. In de praktijk van conflictsituaties komt dat er meestal op neer dat grote buitenlandse bedrijven en nationale elites er wel in slagen hun belangen te beveiligen ten koste van de veiligheid van de lokale bevolking, die niet over dezelfde middelen beschikt[23]. Kevin Lim van de Universiteit van Melbourne spreekt in dit kader van een nieuwe vorm van "corporate imperialism".[24]

Regulering als oplossing?

Vanuit diverse hoeken wordt ingezet op een betere regulering en heldere afspraken over verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid.

Er zijn drie internationale pogingen om tot (zelf)regulering te komen:

- *Het Montreux-document*[25]: een niet-bindende overeenkomst waarin ongeveer 70 aanbevelingen zijn opgenomen voor het handelen van staten ten opzichte van PMSCs in conflictgebieden.[26] Internationaal humanitair recht en mensenrechtenverdragen zijn daarbij de leidraad.[27]

- *Code of Conduct van de International Peace Operations Association*[28]: van de zelforganisatie van de private militaire industrie, waarbij 60 ondernemingen zijn aangesloten. De Code, die alleen interne werking heeft, bevat principes ten aanzien van ondermeer het respecteren van mensenrechten, transparantie, aansprakelijkheid, personeelsbeleid en geweldgebruik.[29]

- *Convention on Private Military and Security Companies (PMSCs)*[30]: concept-conventie[31] van de *UN Working Group on the Use of Mercenaries*. Deze richt zich op de aansprakelijkheid van staten voor geweldgebruik en respect voor mensenrechten, regulering en een licentiesysteem voor PMSCs, en een verbod op het uitbesteden van inherente staatsfuncties.[32] Mogelijke overtredingen van de conventie door deelnemende partijen kunnen worden voorgelegd aan de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Nederland is geen voorstander van deze conventie.[33]

Hoewel meer regulering een positieve ontwikkeling is, mag niet vergeten worden dat hiermee voornamelijk bezwaren ten aanzien van de (juridische) aansprakelijkheid weggenomen zouden kunnen worden. De Britse wetenschapper Pattison concludeert dan ook dat “er is reden om bezorgd te zijn over de privatisering van de mogelijkheid van militair geweldgebruik, zelfs als PMSCs onderworpen zijn aan een strenger systeem van regulering, toezicht en doorlichting.”[34]

Bedrijven

Wat PMSCs in de praktijk doen blijft meestal in nevelen gehuld, zeker wanneer dit zich in conflictgebieden en buiten het zicht van reguliere media afspeelt. Ook over opdrachtgevers is vaak weinig duidelijk. Dat bemoeilijkt controle op de activiteiten, en de juridisch en ethisch kanten hiervan.

Niet alle PMSCs kunnen over een kam geschoren worden, maar de talloze incidenten tonen aan dat ze vaak een wijkplaats zijn voor mensen met een preoccupatie met geweld. Dit wil niet zeggen dat ze daarmee per definitie afwijken van 'gewone' militairen, maar het is wel zorgwekkend. Daarbij komt vaak nog een gebrekkige opleiding en training, wat niet alleen gevaar oplevert voor burgers die met de private contractors geconfronteerd worden, maar ook voor henzelf. Je kunt “volgende week in Irak rondrijden om een konvooi te beveiligen”, aldus voormalig contractor Martijn Breedveld, “[m]aar dat raad ik echt af, de risico's zijn daar groot en het materieel is lang niet altijd goed. De kans is groot dat je niet terugkomt.”[35]

PMSCs in Nederland

Een bedrijf als Blackwater is in Nederland niet te vinden. Gewapende private inzet is in Nederland ook uitdrukkelijk verboden.[36] Maar het volgen van een schietcursus in Israël, het Mekka van de particuliere militaire en beveiligingsbranche, is geen enkel probleem en wordt door meerdere beveiligingsbedrijven aangeboden.[37] Voor piraterijbestrijding wordt naarstig gezocht naar wegen om het verbod op wapeninzet te omzeilen. Er zijn grootse plannen om een private trainingsschool voor luchtgevechten op te starten. En zelfs de MIVD begeeft zich op het gebied van persoonsbeveiliging in het Midden-Oosten.

Het zijn vooral vrij recent opgerichte bedrijven die deze controversiële diensten en trainingen aanbieden. Ze onderscheiden zich daarmee van de traditionele beveiligingsbranche. Ook valt op dat ze vaak geleid worden door voormalige militairen, met name oud-mariniers.

Ontwikkelingen

In dit hoofdstuk komen ruim twintig in Nederland gevestigde ondernemingen aan de orde die zich bewegen tussen de traditionele beveiligingssector en de moderne PMSCs. De ontwikkelingen op dit gebied volgen elkaar in hoog tempo op. Nieuwe bedrijven steken de kop op en alom wordt gretig ingespeeld op gaten in de markt als 'piraterijbestrijding' en het aanbieden van 'vuurwapencursussen'. Van enige regulering van of controle op de bedrijven en hun activiteiten over de grens is vooralsnog geen sprake.

Het ligt in de lijn der verwachting dat de trend zich voort zal zetten. Met name voor (oud-) militairen lijkt het starten van een eigen beveiligingsbedrijf, gericht op het werken in het buitenland, meer bepaald risicogebieden, een aantrekkelijke optie. Aan de vraagzijde neemt de behoefte aan (particuliere) beveiliging steeds verder toe, gelijk opgaand met de grotere nadruk die overal ter wereld op 'veiligheid' en 'angst' gelegd wordt.

Trainingen in Israël

De meest opzienbarende poging om als PMSC in Nederland voet aan de grond te krijgen werd ondernomen door **'Private Security Forces Ltd.'** (PSF) In juni 2009 plaatste dit bedrijf een personeelsadvertentie op internet, met als contactmogelijkheid een telefoonnummer in Eindhoven.[38]

Onverbloemd werd gepocht over de inzet "in probleem- of oorlogsgebieden": "Ze bestrijden kidnappings in Colombia en Venezuela, strijden tegen piraten in Somalië, verhogen de veiligheid in conflictlanden zoals Afghanistan of Irak." PSF bood opleidingen aan in Israël, en een mobiele variant die door Europa trekt. Vooral de opleiding in Israël werd aangeprezen: "het enige land waar met echte munitie mag getraind worden. Ook de lesgevers behoren tot de elite: ze zijn afkomstig uit de top van het Israëlijs leger en maken deel uit van de elitaire IDF units [...]. Allemaal volbrachten ze missies voor de Sjin Bet." [39]

Inmiddels is de website van PSF verdwenen. Ook over het bedrijf is verder niets meer terug te vinden.

Sinds enkele jaren is de voor de Israëlische krijgsmacht ontwikkelde vechtsport Krav Maga een zegetocht over de wereld begonnen. Ook in Nederland schieten de trainingen in deze techniek als paddestoelen uit de grond. Waar velen Krav Maga enkel als sport beoefenen, wordt dit door anderen gezien in het kader van private beveiliging of opleiding tot paramilitair.

Enkele Nederlandse bedrijven organiseren voor duizenden euro's Krav Maga trainingstripjes naar bakermat Israël. Vast onderdeel van de meeste trainingen: vuurwapengebruik. Het is de vraag wat het praktische nut hiervan is. Voor de meeste deelnemers lijkt het vooral om de kick te gaan, een beetje 'special agent' spelen. Ongetwijfeld zullen er echter ook mensen zijn die de training zien als een basis om mee aan de slag te gaan als private contractor in landen waar ze zonder problemen bewapend rond mogen lopen.

Op de website van **Krav Maga Vught**, geleid door een ex-marinier, doet een cursist verslag van een "Tour en Training" in Israël in het voorjaar van 2010: "We gaan naar de schietbaan. We krijgen instructie hoe je een pistool, een 9 mm Jericho, uit elkaar haalt en het weer in elkaar zet. Er wordt ook aandacht besteed aan allerlei veiligheidsaspecten. Ik heb nog nooit met een vuurwapen geschoten en vind het erg interessant. Maar het is wel zaak om bij de les te blijven, want je krijgt veel informatie over je heen. Na wat oefeningen mogen we schieten. Eerst telkens met vijf kogels in een magazijn. Het gaat er vooral om dat je kalm blijft en rustig blijft ademen. Van het eerste schot schrik je, want het is best wel een klap. Daarna gaat het steeds beter. Voor de laatste schietronde mogen we twee magazijnen telkens met 15 kogels vullen. Op de accuratesse hoeft deze keer niet worden gelet. Gewoon lekker knallen. Dat hoeven ze geen twee keer te zeggen. Gaaf!"[40]

Voordat ze de schietbaan op gaan, worden ze toegesproken door een Israëlische kolonel die Krav Maga-instructeurs recruteert voor het leger, dat met een tekort kampt.

In mei en oktober 2010 ging de **G-Safe Selfdefence Academy** op soortgelijke trips naar Israël. De cursisten betalen 1500 euro, een koopje in vergelijking met een aantal door andere bedrijven georganiseerde trainingen.[41] Trainer Gabriël Greenstein, eerder als instructeur en commandant actief in het Israëlische leger, doet met honderden foto's verslag op de website en twittert: "Respect voor al mijn studenten die de agressietraining vandaag hier in Israël overleefd hebben!"[42]

Ook de oprichter van **Uri-El Special Security Services** is afkomstig uit de Israëlische krijgsmacht. Het bedrijf heeft ondermeer een opleiding tot 'air marshall' in de aanbieding "volgens het al vier decennia beproefde concept van de Israëlische luchtvaartmaatschappij El-Al."[43] Hier wordt eveneens voor de schietvaardigheidstraining, gegeven door ex-agenten van de Shin Bet en Mossad, uitgeweken naar Israël. Twee weken training kost, inclusief vlucht en verblijf, ongeveer 5000 euro.

In het trainingsaanbod van het bedrijf **Security Advice** treffen we een 'Combat schietcursus' voor gevorderden aan. Een zevendaagse trip naar Israel, met "introductie van meerdere vuurwapens plus tactische schietoefeningen." Kosten: 2700 euro.

Bij **VL Combat Systems** is vuurwapengebruik onderdeel van een in Israël te volgen 'VIP Protection Course'. Het is een joint venture met het Israëlische International Institute of Anti Terror & Close Protection.[44]

Vuurwapentrainingen in andere landen

In tegenstelling tot wat Private Security Forces in zijn advertentie beweerde, is Israël niet het enige land waar naar uitgeweken wordt om te kunnen trainen met vuurwapens. Ook in Duitsland, Hongarije, Slovenië en de Verenigde Staten worden cursussen gegeven.

Vuurwapencursussen Nederlandse beveiligingsbedrijven		
Bedrijf	Training / cursus	Locatie
Argus Security [45]	Vuurwapentraining	Duitsland
Daito [46]	Basic/Tactical fire arms	Duitsland
Dutch Security Int.	Armed security officers/Fire fighting	Onbekend
G-Safe Selfdefence Ac.	Tour en Training	Israël
Group NLD [47]	Basic/Tactical fire arms	Duitsland
IBSSA [48]	Bodyguard training	Hongarije/VS
Inter Security [49]	Vuurwapentraining	Slovenië
Krav Maga Vught	Tour en Training	Israël
Longmoor	Hostile Environment Close Protection	Slovenië
Protect Invest [50]	Train & Travel Tour	Israël
Security Advice	Combat schietcursus	Israël
THEM [51]	Bodyguard shooting	Onbekend
Uri-El Special Security Services	Air marshall	Israël
VL Combat Systems	VIP Protection Course	Israël

Het Britse Longmoor Security heeft een bijkantoor in Nederland. **Longmoor Benelux** wordt geleid door een driemanschap, afkomstig uit de krijgsmacht (Korps Mariniers en Luchtmobiele Brigade) en daarna als private contractor werkzaam geweest. Zo was mede-oprichter Breedveld in het Midden-Oosten en Latijns Amerika actief voor het Nederlandse 'Prevent International'. Werk dat hem beter bevalt dan zijn militaire loopbaan, waar carrière maken hem te langzaam ging en hij de legerleiding 'soft' vond.[52]

Longmoor is het eerste bedrijf dat een zogenaamde 'Hostile Environment Close Protection' cursus in Nederland aanbiedt. Vuurwapengebruik staat prominent op de agenda: "[...] een van de meest technische en uitgebreide vuurwapencursussen die in de wereld gegeven worden." [53] Alleen wordt voor dit onderdeel van de cursus dan wel uitgeweken naar Slovenië, dezelfde locatie die ook voor de in het Verenigd Koninkrijk gegeven cursussen wordt gebruikt.[54] De reden dat de cursus ook in Nederland gegeven wordt, is dat Longmoor Security verwacht een aantal contracten binnen te slepen waarvoor Nederlands sprekende beveiligers vereist zijn.[55]

Dutch Security International (DSI Holding) heeft een hele lijst trainingen in de aanbieding, waaronder 'Armed security officers', 'Fire fighting' en 'Military operators & training'. Het beroept zich daarbij op de 'brede ervaring in gewapende conflicten' van de oprichter, een oud-marinier.[56] DSI Holding heeft in samenwerking met de Universiteit van Las Palmas, het African Maritime Safety & Security Agency en ENKUR het initiatief

genomen tot oprichting van een 'Maritime Safety and Security International Centre of Excellence' op, dat gevestigd moet worden op Gran Canaria.[58] Dit plan "[...] brengt internationale deskundigen samen op alle terreinen van veilige en 'cleane' verplaatsing van maritieme transportsystemen, in het kader van een unieke publiek-private samenwerking. De kritische massa die voortkomt uit het samenbrengen van deskundigen maakt een structuur mogelijk die militaire, civiele, academische en maritieme private bedrijven omarmt." [59]

Enige overheidscontrole op de geschetste wildgroei aan door Nederlandse bedrijven aangeboden vuurwapentrainingen lijkt te ontbreken. Terwijl ze in Nederland zelf verboden zijn, is er geen enkele belemmering om deze in het buitenland te geven of te volgen.

Luchtgevechtstrainingen op IJsland?

Waar de hierboven vermelde bedrijven zich vooral richten op het geven van trainingen aan individuele burgers, hoewel ook politie en krijgsmacht bediend worden, heeft **ECA Program** grootsere plannen: "[...] de komst van de eerste politiek en commercieel onafhankelijke trainingsondersteuningsonderneming ter wereld die een integrale strijdmacht om tegen te oefenen kan leveren." [60] Eind augustus 2010 kondigde mede-oprichter Melville ten Cate aan dat ECA Program de voormalige Amerikaanse luchtmachtbasis Keflavik op IJsland in gebruik gaat nemen voor gevechtstrainingen met vliegtuigen.[61] Daarvoor zouden voor 1,2 miljard euro vijftien Russische Sukhoi-gevechtsvliegtuigen gekocht worden van Wit-Rusland. Vijf luchtmachten zouden zich al aangemeld hebben om oefengevechten te gaan voeren. "Wij zijn het autoverhuurbedrijf voor de militaire trainingswereld", aldus Ten Cate.[62] De geplande activiteiten zijn in IJsland niet onomstreden. Voorstanders hopen op meer werkgelegenheid en investeringen in de regio, tegenstanders noemen de komst van een private luchtmacht waanzin, zeker in een land dat zelf geen krijgsmacht heeft.[65] Internationale defensie-experts twijfelen ondertussen aan de geloofwaardigheid van de onderneming.[69] En het Witrusische bedrijf Beltechexport, dat de vliegtuigen zou leveren, ontkende het bestaan van een deal met ECA Program.[70]

Global Security Providers

Een vreemde eend in de bijt is het bedrijf Global Security Providers. Deze onderneming was met name actief in het Midden-Oosten – het opereerde vanuit de Jordaanse hoofdstad Amman - en richtte zich daar op de beveiliging van personen en gebouwen.

Eind mei 2009 onthulde de Telegraaf dat dit bedrijf opgezet was door de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD): "De geheime dienst van Defensie wilde in kaart brengen welke rijke sjeiks schuilgaan achter de financiering van terroristen in Afghanistan en Pakistan." [71] Met dat doel moest contact gelegd worden met potentiële terreurfinanciers, met name in Saoedi-Arabië. Vervolgens zou afluisterapparatuur in hun villa's geïnstalleerd worden. Amerikanen en Britten zouden ook zeer geïnteresseerd zijn in deze operatie, maar deze kwam uiteindelijk abrupt tot stilstand. Een mogelijke miljoenenorder, voor de beveiliging van een hotelketen, leidde tot onderlinge ruzies en verdachtmakingen. Er werd gesproken over het wegsluizen van geld voor een

'pensioenvoorziening'. Twee medewerkers werden geschorst. Dit luidde de stopzetting van de activiteiten van het bedrijf in. Later werden de twee geschorsten overigens gerehabiliteerd.

Piraterijbestrijding

“Terugschieten gebeurt voor de boeg, op de buitenboordmotor en in laatste instantie op de piraten.”[72]

Piraterij voor de kust van Somalië was de afgelopen jaren groot in het nieuws. Met grote regelmaat werden schepen aangevallen en bemanningen gegijzeld voor losgeld. Ondanks de inzet van internationale marineschepen om de piraterij tegen te gaan, werd vanuit de scheepvaartwereld geklaagd over de in haar ogen gebrekkige bescherming die staten wensten te bieden. Het ligt voor de hand dat de private militaire en veiligheidssector hierin een nieuw gat in de markt ontdekte. Ook een aantal Nederlandse beveiligingsbedrijven gaven aan beschikbaar te zijn voor het beveiligen van schepen tegen piraterij voor de kust van Somalië.[73] Nieuw was dat er openlijk gesproken werd over mogelijke bewapende inzet.

Omzeilen verbod bewapende private inzet

De bedrijven High Level Security Holland (HLS; inmiddels na verschuivingen in de directie voortgezet in **The Group NLD**) en **ESS & SA**, beide geleid door (ex-)mariniers, toonden zich bereid bewapende beveiliging voor schepen te leveren. Nederlandse wetgeving zou volgens hen omzeild kunnen worden door een truc of door legale inhuur van wapens in Kenia. HLS had twee jaar geleden zestig tot tachtig Nederlandse ex-militairen in dienst voor beveiliging van schepen die langs gevaarlijke kusten varen. “Onze mannen zijn gewapend aan boord, maar vallen onder het commando van de kapitein, de vlag waar ze onder varen en het internationaal zeerecht. Wij zullen nooit als eerste vuren. We hebben wel het recht ons te verdedigen, maar zonder disproportioneel geweld te gebruiken. Zo kan het voorkomen dat we bijvoorbeeld gericht schieten op de motor om een schip uit te schakelen.”, aldus directeur Anton Melein.[74] De benodigde wapens werden gehuurd van Amerikaanse en Engelse partners in Kenia en na afloop van de missie weer ingeleverd. Volgens Melein is “in het maritieme handvest vastgelegd dat reders zich mogen verweren.” In ieder geval tot december 2008 zou het gebruik van geweld enkel 'preventief' zijn geweest, waaronder het lossen van een waarschuwingsschot.[75]

De oprichters van ESS & SA bedachten een andere manier om wapens op schepen te kunnen gebruiken. Volgens hen is het zaak 'toevallig' een kist met wapens als lading aan boord te hebben. Als die dan op het juiste moment geopend wordt door de ook aanwezige wapenhandelaar, mogen ze gebruikt worden voor zelfverdediging. Ook zou het in sommige landen mogelijk zijn wapens lokaal te huren en met een exportvergunning aan boord te krijgen.[76]

Mogelijk geweldgebruik komt prominent naar voren op de eigen website: “Teams voor commerciële schepen zullen normaal gesproken bestaan uit zes leden”, waaronder een “sniper”. En het personeel bestaat uit “ervaren en strategisch gevormde ex-

mariniers/commando's gespecialiseerd in toenemend maritiem geweld, [...] sluipschutters/wapendeskundigen, [...] internationaal getrainde officieren en commando's, leden van elite-eenheden met aanzienlijke kennis, achtergronden en gevechtservaring.”[77] De wet wordt door ESS & SA ook als potentiële vijand gezien: “ESS&SA komt tot zijn veiligheidsoplossingen vanuit geoefende achtergronden van militaire en rechtshandhavende speciale operaties. Door het opnemen van een rechtshandhavingsperspectief zult u beter voorbereid zijn op de strijd die u zult tegenkomen; de strijd in uzelf, de strijd met de tegenstander en de strijd met het rechtsstelsel.”[78] ESS & SA meldde in december 2010 het afgelopen jaar diverse beveiligingen verzorgd te hebben, tegen vergoedingen tussen de 50.000 en 100.000 euro per beveiligingsploeg.[79]

Discussie over private piraterijbestrijding

De Nederlandse politiek was niet erg positief over de private beveiliging van schepen tegen piraterij. Zo sprak toenmalig VVD-Kamerlid en huidig staatssecretaris van Sociale Zaken De Krom weliswaar begrip uit voor de keuze hen in te huren, maar vond dit desalniettemin een ongewenste ontwikkeling: “Als reders op deze manier het recht in eigen hand nemen, is er gevaar dat je in een geweldsspiraal terecht komt.” Het sturen van meer marineschepen was volgens hem een betere oplossing.[80]

In maart 2010 vroegen de ministers van Defensie en van Buitenlandse Zaken advies aan de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) over het effectief bestrijden van piraterij. En half december nam de Tweede Kamer een motie van de ChristenUnie aan, waarin de regering om een onderzoek over de plaatsing van gewapende militairen op koopvaardischepen gevraagd werd.[81] Hoewel in beide gevallen niet expliciet gesproken wordt over de mogelijkheid van private beveiliging, zal deze ongetwijfeld in de discussie naar voren komen.

Een bestuurslid van de Nederlandse Vereniging van Kapiteins ter Koopvaardij toonde zich ronduit tegenstander van private beveiliging op schepen: “Doodeng. [...] Ingehuurde krijgers zijn niet de oplossing voor het toenemende probleem van piraterij.” De Koninklijke Vereniging Nederlandse Reders en Nautilus International, de vakbond voor zeevarenden, waren in eerste instantie dezelfde mening toegedaan. Later pleitten zij toch bij regering en parlement om de mogelijkheid van de inzet van private beveiligers te onderzoeken, bij gebrek aan inzet van bewapende militairen aan boord, en hiervoor regelgeving op te stellen.[82]

Moslim-bashers

In conflictgebieden actieve particuliere beveiligers krijgen te maken met een grote diversiteit aan mensen en achtergronden. Hier op een respectvolle wijze mee omgaan is niet voor iedereen weggelegd, zo blijkt uit uitlatingen van twee ex-militairen die aan het hoofd staan van relatief jonge beveiligingsbedrijven.

In de zomer van 2010 duikt een nieuw bedrijf op: **Executive Risk Consulting**. Onder het opwekkende motto 'Your risk is our business' biedt het bedrijfje zich aan voor beveiligingsopdrachten in post-conflictzones en maritieme beveiliging in de Golf van Aden.[83] Er wordt samengewerkt met het Amerikaanse Executive Force Protection.

Executive Risk Consulting wordt geleid door Richard van Gils. Deze Luchtmacht-korporaal buiten dienst volgde een training 'Hostile Environment Close Protection Officer (HECPO) and Personal Security Detail (PSD)' bij Morrigan Solutions in Servië.[84] Hij houdt er nogal bijzondere ideeën op na. Zo schreef hij over de bouw van een moskee nabij Ground Zero in New York: "Ik hoop dat iemand het lumineuze idee heeft hen 2 vliegtuigen in het gebouw terug te geven voor 11 september"[85]

Marco van Hees, oprichter en CEO van **Specops Company**, heeft eveneens geen hoge pet op van moslims. Hij diende als militair bij Dutchbat in voormalig Joegoslavië en heeft een sterk afwijkende lezing van de gebeurtenissen tijdens de oorlog daar: "Geen enkele Dutchbat-soldaat heeft moord op of verkrachting van moslim-burgers in Bosnië gezien of ervan gehoord." Sterker nog, het zou de moslimbevolking zelf geweest zijn die een ware last was voor de Nederlandse troepen. En het zouden juist moslims geweest zijn die zich schuldig maakten aan het plegen van oorlogsmisdaden tegen Serviërs.[86] Ten tijde van de Servische inname van Srebrenica was Van Hees overigens al zo'n zes maanden weg uit de regio.[87]

Van Hees is met zijn Specops Company volgens eigen zeggen weer actief in voormalig Joegoslavië, en in andere 'high risk security areas' zoals Afghanistan, Congo, Irak en Pakistan.[88] Tot het aanbod behoren trainingen, persoonsbeveiliging, (bewapende)bescherming tegen piraterij en bescherming in de lucht. Naast het Nederlandse hoofdkantoor zijn er bijkantoren in Zuid-Afrika en op de Seychellen.[89] Specops adverteert met de leus 'We don't act like cowboys'.

Beveiliging in risicogebieden

Specops Company en Executive Risk Consulting en het MIVD-vehikel 'Global Security Providers' zijn voorbeelden van Nederlands bedrijven die zich richten op beveiliging van objecten of personen in het buitenland, ook in risicogebieden. Dit is geen veel voorkomend fenomeen, de meeste Nederlandse beveiligingsbedrijven werken uitsluitend binnen Nederland.

Maar er zijn een aantal bedrijven die zich speciaal richten op risicogebieden. Zo is **Prevent International** "één van de weinige Nederlandse ondernemingen die beveiligingswerk aanbiedt in risicogebieden." [90] Het bedrijf werkt voor overheid, NGO's, internationale bedrijven en particulieren, en biedt ook ondermeer een training aan voor personen die in een crisisgebied gaan wonen en/of werken.[91] Het Midden-Oosten is één van de werkgebieden.[92]

Daito heeft een breed aanbod en richt zich steeds meer op de internationale markt. Het verzorgt beveiligingstrainingen in Zuid-Afrika, Suriname en het Midden-Oosten, en schermt met Afrikaanse opdrachtgevers.[93] Daarnaast heeft ook dit bedrijf piraterijbestrijding op het menu staan: "De beveiligingsteams van DAITO bestaan uit een combinatie van voormalige Special Forces en rechtshandavingsmedewerkers met een ruime ervaring in piraterijbestrijding en het enteren, doorzoeken en overheersen van schepen." De teams zijn wereldwijd inzetbaar, van de wateren voor de Afrikaanse kust via de Filippijnen naar de Caraïben en Zuid-Amerika.[94]

Robert van As werkte 14 jaar bij defensie, ondermeer bij de BBE.[95] Daarna werkte hij als

zelfstandig beveiligers, ondermeer voor de Britse Control Risks Group en de al genoemde Specops Company (maritieme beveiliging in de Golf van Aden). Het buitenland trekt, Van As is "bereid waar ook ter wereld te werken als konvooibeveiligers, private soldaat of close protection officer of in de maritieme beveiliging." [96] In 2007 richt hij het eenpersoonsbedrijfje **Koskamp Security** op. Koskamp Security biedt persoons-, object- en transportbeveiliging in risicogebieden. [97] Ook Van As laat het gat in de markt '(gewapende) bescherming tegen piraterij' niet aan zich voorbij gaan. [98] Zijn ideeën hierover zijn duidelijk: "Ik denk dat als je het nu wilt aanpakken, je een bepantserd en goed bewapend schip nodig hebt om deze criminelen te bestrijden." [99]

Het bedrijfje '**Schütz & Swart**' werd in 2008 opgericht door twee ex-commando's die al eerder actief waren in de private beveiliging, ondermeer op het gebied van 'armed close protection' in Europa, Afrika en het Midden-Oosten. [100][101] Schütz & Swart verzorgt trainingen voor werknemers van in risicogebieden actieve bedrijven en organisaties en biedt beveiligingsdiensten ter ondersteuning van activiteiten in "unsafe territory". [102] Er worden wereldwijd werkzaamheden uitgevoerd, met een nadruk op Afrika en Azië. [103] Een aan het bedrijf verbonden 'College van Deskundigen' bestaat uit ondermeer voormalig Chef Defensiestaf Generaal buiten dienst Arie van der Vlis. [104]

Wat beveiligingsbedrijven en hun medewerkers in Nederland wel en niet mogen is wettelijk vastgelegd. Zodra een bedrijf over de grens actief is, is het echter gedaan met toezicht door de overheid.

Nederlanders werkzaam bij buitenlandse PMSCs

Steeds meer (nieuwe) Nederlandse beveiligingsbedrijven slaan hun vleugels uit en zijn al dan niet bewapend actief of willen dat worden. Dit biedt echter niet voor iedereen genoeg avontuur. Er is totaal geen zicht op om hoeveel Nederlanders voor buitenlandse PMSCs werken, bij welke bedrijven zij werken en welke taken zij uitvoeren.

Bonaire Security Force

Op 10 oktober 2010 werd Bonaire een bijzondere gemeente binnen het Koninkrijk der Nederlanden. In het proces verbonden aan deze staatkundige hervorming werden ook nieuwe regels met betrekking tot het bezitten of voor handen hebben van (vuur)wapens van kracht. [105] Desondanks biedt de Bonaire Security Force volgens haar website nog 'armed security guards' aan. [106] Het is onduidelijk in hoeverre dit aanbod in overeenstemming met de nieuwe regelgeving is (gebracht).

Beveiligingsbedrijven

Volledigheidshalve zij vermeld dat zich in Nederland vele beveiligingsbedrijven bevinden die buiten de in dit rapport gehanteerde definitie van PMSCs vallen. Zij richten zich op beveiliging van evenementen, personen en objecten, portiersdiensten enzovoort. Ook voor deze sector is privatisering een steeds duidelijker waarneembare trend, bijvoorbeeld op het vlak van evenementenbeveiliging. [107] Bewaking in vreemdelingenopvang en arrestantenzorg op politiebureaus wordt eveneens steeds vaker uitbesteed aan private partijen, waarbij vooral G4S in het oog springt.

Inhuur van PMSC's

“Daarnaast speelt ook voor Defensie de uitdaging om blijvend te excelleren op de kerntaken, waartoe het in de toekomst noodzakelijk kan zijn meer ondersteunende activiteiten via publiek-private samenwerkingsconstructies van de markt te betrekken.”

(Eindrapport Verkenningen Ministerie van Defensie)[108]

In het Verenigd Koninkrijk en met name in de Verenigde Staten zijn grote delen van defensie inmiddels uitbesteed. In Nederland is dat (nog) niet het geval, maar ook hier neemt de inschakeling van de private militaire en veiligheidssector toe. In de praktijk is dit vooral bij de militaire inzet in Uruzgan aan de orde geweest.

Algemeen beleid

Het beleid ten aanzien van de inhuur van private partijen door defensie lijkt zich vooral in de praktijk te ontwikkelen. In de Tweede Kamer is het onderwerp enkele malen aan de orde geweest, wat ondermeer resulteerde in een adviesverzoek aan de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV).

In een Kamerdebat in oktober 2008 gaf toenmalig minister Van Middelkoop een uitgebreide toelichting op de inhuur van private dienstverleners door Defensie: “De inzet van civiele partijen in de operatiegebieden is een bewuste keuze. Het doel is om de flexibiliteit en effectiviteit van de krijgsmacht te vergroten. De inzet van militaire capaciteiten moet zo veel mogelijk zijn gericht op het uitvoeren van militaire kerntaken. Het gaat erom, zo veel mogelijk eenheden buiten de poort te krijgen; u bent vertrouwd met die uitdrukking. Door gebruik te maken van specialistische kennis van het bedrijfsleven kan de krijgsmacht het operationeel vermogen versterken. De inzet van civiele partijen is natuurlijk wel gebonden aan een aantal belangrijke beperkingen. Civiele partijen worden aangestuurd op basis van contracten en kunnen terugvallen op bindende bepalingen in deze overeenkomsten of deze eenvoudigweg niet verlengen. Zij kunnen er gewoon mee stoppen.”[109]

De militaire kerntaken moeten dus bij de overheid blijven liggen. Volgens Van Middelkoop betekent dit dat “civiel personeel [...] niet [mag] worden ingezet voor offensieve taken of voor taken die direct gerelateerd zijn aan strategische planning. Dan heb je natuurlijk ook met geheimhouding te maken. Civiel personeel mag ook niet worden ingezet voor de ondervraging van krijgsgevangenen of voor het verwerken van inlichtingen.”[110]

De regering neemt in toekomstige besluitvormingsprocessen over inhuur van PMSCs expliciet een achttal criteria over die de AIV formuleerde: “De AIV hanteert de volgende criteria: de handhaving van het geweldsmonopolie van de staat, het belang van de missie en van de in te huren taken, de veiligheidsrisico's waaraan het betrokken personeel ter plaatse blootstaat, de mate van operationele afhankelijkheid, de aanwezigheid van militaire alternatieven, de juridische inbedding in verband met de staatsaansprakelijkheid, de controlemogelijkheden op de uitvoering van de in te huren taken en financieel-economische aspecten.”[111]

De aansprakelijkheid die de Nederlandse staat wenst te nemen voor het handelen van door haar ingehuurde private militaire bedrijven is zeer beperkt, zo blijkt uit antwoorden van Van Middelkoop op vragen van Tweede Kamerlid Van Bommel (SP) over de situatie in Afghanistan. Volkenrechtelijke aansprakelijkheid zou alleen aan de orde zijn wanneer de medewerkers van een bedrijf rechtstreeks aangestuurd worden door de Nederlandse staat en civielrechtelijke aansprakelijkheid wordt volledig uitgesloten: “Uitgangspunt van Defensie is [...] dat Defensie gevrijwaard wordt voor aanspraken van derden [...]”^[112]

De praktijk: Uruzgan

Inhuur van private bedrijven door de Nederlandse krijgsmacht is het duidelijkst aan de orde geweest bij de missies in Uruzgan. Bij veel andere missies waar Nederland in internationaal verband aan deelneemt huurt het zelf geen bedrijven in. “Civiele dienstverleners worden in deze gebieden ingehuurd door de VN of de EU”, aldus Defensie.^[113]

De Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) behandelde met name deze inhuur in Uruzgan. In de eerste plaats werd geconstateerd dat de beschikbare informatie “summier en gefragmenteerd” was. Op basis hiervan komt de AIV tot een niet uitputtende lijst van taken waarvoor private bedrijven ingehuurd zijn. Hiertoe behoren brandstoftransporten (Shell), voedseltransporten en catering (Supreme (Zwitserland)) en luchttransporten (PANH (Rusland), SAFAIR (Zuid-Afrika) en Voyageur (Canada)).^[114] Ongeveer 250 individueel ingehuurde Afghanen verzorgden gewapende beveiliging onder de noemer 'Afghan Security Guard'.^[115] Aan hun contracten was een geweldsinstructie toegevoegd, gebaseerd op het recht op zelfverdediging. Hoewel ze aanwijzingen van de ISAF-commandant moesten opvolgen, vielen ze volgens de Nederlandse regering buiten de ISAF-bevelsstructuur en was Nederlands recht dus niet op hen van toepassing. Tegelijkertijd was hen immuniteit van de Afghaanse rechtmacht verleend voor handelen in functie. Defensie liet weten dat “[d]e ASG [...] betrokken [is] geweest bij incidenten waarbij geweld moest worden toegepast”, daarbij zou zijn gehandeld “conform de geldende geweldsinstructie.”^[116]

Verder bleek Nederland indirect tonnen aan beschermingsgeld te betalen aan de Afghaanse krijgshoofd Mathiullah Khan. Officieel weigerde Nederland met Mathiullah, die wordt beschouwd als een notoire mensenrechtenschender, samen te werken, maar voor de doorgang van transporten bleek men niet om hem heen te kunnen. Defensie was hier tamelijk laconiek over en legde de verantwoordelijkheid bij ingehuurde lokale vervoerders, die zelf zouden beslissen over het doen van betalingen voor bescherming.^[117]

Israëlische UAVs

De meest controversiële inhuuroperatie door Defensie was die van onbemende vliegtuigen (UAVs) voor inzet in Uruzgan. Nadat eerder gebruikte UAVs afgeschreven waren, werd met spoed vervanging gezocht. Na een openbare aanbesteding via het Europees Defensieagentschap (EDA) viel de keus op het Israëlische bedrijf Aeronautics Defense Systems.^[118] De Israëlische UAVs zijn 'battlefield proven' door hun inzet bij de militaire operaties in de Palestijnse gebieden.

Aeronautics levert niet alleen de vliegtuigen, maar ook personeel om deze te bedienen en om inlichtingen te verzamelen. Omdat de Israëlische regering geen inzet van Israëlisch personeel in Afghanistan toestaat, werden deze werkzaamheden uitgevoerd door een onderaannemer, een Brits beveiligingsbedrijf.[119] Zowel de aanbesteding op zich als de keuze voor een Israëlische onderneming leverden Defensie kritiek op. Van de Staden, vicevoorzitter van de AIV, vond dat het uitbestede inlichtingenwerk “zonder enige twijfel tot de kerntaken van de krijgsmacht behoort”. Hij noemde het “lijnrecht in tegenspraak met wat de minister in de Tweede Kamer heeft gezegd.[120]

Minister van Middelkoop had inderdaad in een eerder Kamerdebat gesteld dat “je er niet aan moet denken dat je je inlichtingencapaciteit privatiseert; dat zou een contradictio in terminis zijn.”[121] Nu beweert hij echter dat “hun inzet volledig strookt met het regeringsbeleid ten aanzien van de inzet van civiele dienstverleners in operatiegebieden, zoals die ook is verwoord in de regeringsreactie op het AIV-advies over dit onderwerp.”[122] Het verschil zou erin zitten dat het analyseren van gegevens niet uitbesteed mag worden, maar het verzamelen ervan wel. Dit is in de praktijk natuurlijk een uiterst dun onderscheid. Bovendien brengt uitbesteding risico's met zich mee aangaande waar de verzamelde informatie terecht kan komen.

Politie: inhuur Blackwater en training door Israëlisch commandobedrijf

Niet alleen Defensie doet steeds vaker een beroep op PMSCs. In het najaar van 2010 werd bekend dat de Nederlandse politie een aan Xe (Blackwater) gelieerde onderneming had ingehuurd voor contraterroreopleidingen. De Amerikaanse onderzoeksjournalist en deskundige op het gebied van PMSCs Jeremy Scahill publiceerde hierover op basis van geheime documenten die hij toegespeeld had gekregen.[123] SP-Kamerleden Van Bommel en Van Dijk stelden vragen aan de ministers van Defensie, van Binnenlandse Zaken en van Buitenlandse Zaken.[124] Zij wezen daarbij op tegenstrijdigheid met eerdere mededelingen van de regering dat Nederland Blackwater nooit in dienst gehad heeft.[125] Minister van Buitenlandse Zaken Rosenthal antwoordde dat er slechts gebruik gemaakt was van de faciliteiten van Xe voor een training door het Terrorism Research Center. Geen woord echter over het feit dat dit bedrijf, bijvoorbeeld door het directeurschap van Erik Prince, rechtstreeks verbonden is met Xe. Wel meldde hij nog dat de bewuste zesdaagse “technisch/tactische training”, waaraan 15 medewerkers van de KLPD deelnamen à 2595 euro per persoon, wel bij het Terrorism Research Center gevolgd moest worden, omdat deze de enige aanbieder ervan is.[126]

Eerder ontstond al ophef over de aan de Politieacademie gegeven cursus 'Search, Detect and React' (SDR) van het Israëlische commandobedrijfje International Security and Counterterrorism Academy (ISCA). De tweedaagse cursus moet agenten en marechaussees leren terroristen in een mensenmassa te herkennen aan de hand van hun gedrag. Hoewel de opleiders en sommige cursisten enthousiast waren over de aangeleerde technieken, was er ook forse kritiek van deelnemers over het niveau van de opleiding - “deze flauwekul leer je in de eerste week politieschool” - en over het geld dat met de opleiding gemoeid is, ongeveer 600 euro per persoon.[127] Op de website van het bedrijf worden nagenoeg alleen Nederlandse politiediensten en bedrijven als afnemers opgevoerd.[128]

Overige vormen van privatisering

Publiek-Private Samenwerking (PPS)

PPS is een relatief recent, maar sterk opkomend fenomeen. Het gaat om langdurige samenwerkingsverbanden tussen overheid en bedrijfsleven om specifieke projecten te realiseren. In de praktijk wordt deze vorm vooral ingezet voor gebouwen en wegen. Naast de bouw of aanleg op zich wordt ook het onderhoud, beheer en het leveren van facilitaire diensten, gedurende een langere periode (15-25 jaar), regelmatig opgenomen in een PPS-contract.[129]

Defensie is tot nu toe twee PPS-projecten aangegaan, met nog één in de pijplijn. Twee daarvan betreffen inderdaad gebouwen: nieuwbouw van de Kromhoutkazerne in Utrecht en van het nieuwe militaire museum in Soesterberg. Voor deze laatste moet de inschrijving nog geopend worden.[130]

Daarnaast is het onderhoud van militaire vliegtuigmotoren via een PPS-procedure aanbesteed. DutchAero Services BV, een joint venture van Avio en Philips, sleepte dit onderhoudscontract, ter waarde van ongeveer 200 miljoen euro, binnen. In het contract wordt daarnaast bepaald dat DutchAero, in samenwerking met de Defensie Materieel Organisatie (DMO), zal bijdragen aan de gewenste komst van het Regional Support Centre voor de Joint Strike Fighter (JSF) op Vliegbasis Woensdrecht, en bijdraagt aan de ontwikkeling van de zogenaamde Maintenance Valley. Doel daarvan is het op de kaart zetten van Nederland als hoogwaardig onderhoudsland.[131]

In dit laatste PPS-project is een duidelijke vermenging van publieke (defensie)belangen en commerciële belangen van de vliegtuigindustrie te zien. Dit blijkt ook uit het feit dat de PPS zich op de commerciële markt moet begeven om “werk van buitenlandse krijgsmachten aan te trekken”, teneinde aan de genoemde doelstellingen te kunnen voldoen.[132]

Privatisering van onderdelen van defensie

In 1985 werd al gesproken over mogelijke privatiseringen bij Defensie om kosten te kunnen besparen.[133] Begin van deze eeuw volgden serieuze plannen om een aantal ondersteunende diensten te privatiseren. Uiteindelijk werden de meeste verkopen niet doorgezet.

Zo was er in 2000 sprake van dat de Defensie Telematica Organisatie afgestoten zou worden. Pas vijf jaar later liet staatssecretaris Van der Knaap weten dat de verkoop toch afgeblazen werden, omdat er voldaan was een doelmatigheidstaakstelling.[134] Ook van de geplande verzelfstandiging van de Mechanische Centrale Werkplaats in Leusden werd uiteindelijk afgezien, hoewel bedrijven als Stork en Thales daar wel oren naar hadden.[135]

Recentelijk werd wel bijvoorbeeld het onderdeel Centrale Oppervlakte Behandeling Installatie en Neutraliseerinrichting van het Marinebedrijf deels geprivatiseerd. De onderneming Venko nam het werk over, de infrastructuur blijft wel in handen van Defensie. Naast de werkzaamheden voor het Marinebedrijf zal ook particulier werk

aangenomen worden.[\[136\]](#)

Andere delen van Defensie worden op zich niet geprivatiseerd, maar gaan wel commercieel werk verrichten. Zo haalt de Topografische Dienst van Defensie geld binnen door de verkoop van toeristische fietskaarten.[\[137\]](#) Militaire pijpleidingen worden zelfs al sinds de jaren '60 van de vorige eeuw ook commercieel geëxploiteerd.[\[138\]](#)

Conclusie

De opkomst van de private militaire en veiligheidssector is een zeer ongewenste ontwikkeling. Alle bezwaarlijke aspecten van het militarisme worden in feite versterkt wanneer PMSCs in het spel komen. Tegelijkertijd is het zicht op de inzet van PMSCs minimaal, wat controle in de weg staat.

Nederlandse PMSCs

Er is een snelle groei van het aantal Nederlandse bedrijfjes dat zich begeeft langs de randen van de private militaire en veiligheidssector. De drempel hierbij is het wettelijk verbod op het dragen van en gebruik maken van wapens door private partijen. Steeds meer wordt door bedrijven echter aan de grenzen hiervan gemorreld of wordt gepoogd deze te omzeilen.

Er is nauwelijks regulering van en controle op wat deze, veelal door oud-militairen geleide, bedrijfjes in het buitenland uitvoeren. Instelling en handhaving van een duidelijk controlemechanisme op deze dienstenlevering, alsmede het starten van een verplichte registratie, is dan ook het minste wat geboden is. De export van diensten van PMSCs moet beoordeeld worden aan de hand van criteria analoog aan die voor wapenexporten. Wellicht kan dit worden meegenomen in het wetsvoorstel Wet Strategische Diensten, dat in 2011 aan de Kamer voorgelegd wordt.

Daarnaast is het noodzakelijk een vorm van controle in te stellen op werk dat Nederlandse contractors in dienst van buitenlandse PMSCs doen.

Inhuur van PMSCs door defensie

De inhuur van PMSCs voor het uitvoeren van voorheen overheidstaken heeft internationaal gezien een hoge vlucht genomen. Nederland heeft in dit opzicht een andere positie ingenomen dan met name de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, door vast te houden aan het geweldsmonopolie van de staat. Toch nemen PMSCs een steeds crucialere plaats in en stelde de AIV, daarin overigens tegengesproken door de regering, dat de Nederlandse militaire inzet in Afghanistan operationeel afhankelijk was van de inzet van PMCs.^[139]

Het Nederlands beleid is om private partijen alleen in te zetten voor zaken die geen invloed hebben op de militaire capaciteit. De grens is echter moeilijk te trekken. Catering en schoonmaak vallen daar misschien wel onder, maar hoe zit het met transport en de beveiliging daarvan? De door de regering overgenomen criteria uit het AIV-advies bieden weliswaar enig houvast waar toch overwogen wordt PMSCs in te zetten, maar dan moeten deze criteria wel eenduidig en consequent gehanteerd worden. Bij de controversiële inhuur van UAV-capaciteit voor Uruzgan werd er, onder druk van de blijkbaar spoed die daar achter zat, al de hand mee gelicht.

Op grond van alle genoemde bezwaren moet het toenemend gebruik van PMSCs als een zeer ongewenste ontwikkeling beschouwd worden. Internationaal gezien verdienen serieuze pogingen tot betere regulering steun, maar het zou beter zijn volledig af te zien van private militaire inzet.

Noten

- [1] Ook eerder waren al private militaire en beveiligingsbedrijven actief. Vanaf midden jaren '60 van de vorige eeuw werden diverse bedrijven gestart door met name Britse ex-SAS-militairen;
http://www.sourcewatch.org/index.php?title=History_of_private_military_companies
- [2] Herbert M. Howe and Aaryn Urell, African security in the post Cold War era: an examination of multinational vs private security forces, African Journal of Political Science, Vol. 3, No. 1, 1998
- [3] James Glanz and Alissa J. Rubin, From errand to fatal shot to hail of fire to 17 deaths, New York Times, 3 October 2007; De strafzaak tegen vier van deze Blackwater-medewerkers – op zich al een unicum dat het tot een strafzaak kwam – werd door de Amerikaanse rechter al in de eerste stadia van de zaak nietig verklaard, wegens het oneigenlijk gebruik van door hen afgelegde verklaringen; Charlie Savage, Judge drops charges from Blackwater deaths in Iraq, New York Times, 31 December 2009
- [4] Deze vervaging is het duidelijkst zichtbaar op het vlak van 'terrorismebestrijding', waardoor beveiliging in het kader van 'homeland security' een hoge vlucht genomen heeft. Zie bijvoorbeeld ook het regeerakkoord van het kabinet Rutte-Verhagen: "Bij de vorming van gecombineerde teams van de politie en andere diensten zal de krijgsmacht vaker worden ingezet."
- [5] Damian Lilly, The privatization of peacekeeping: prospects and realities, Disarmament Forum, United Nations Institute for Disarmament Research, No. 3, 2000
- [6] Carlos Ortiz, Private armed forces and global security: a guide to the issues, Santa Barbara, Denver, Oxford, Praeger, 31 March 2010
- [7] Jeremy Scahill, Stunning statistics about the war every American should know, 17 December 2009;
<http://rebelreports.com/post/287929742/stunning-statistics-about-the-war-every-american-should>
- [8] Ryan D. Keltz, Military privatization and implications for changes in power relations among the state, military and society, University of Maryland, Department of Sociology, paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, Hilton San Francisco & Renaissance Parc 55 Hotel, San Francisco, CA, 14 August 2004
- [9] James Pattison, Deeper objections to the privatisation of military force, Journal of Political Philosophy, 2010
- [10] Sam Perlo-Freeman and Elisabeth Sköns, The private military services industrie, SIPRI Insights on Peace and Security, No. 2008/1, September 2008
- [11] Damian Lilly, The privatization of peacekeeping: prospects and realities, Disarmament Forum, United Nations Institute for Disarmament Research, No. 3, 2000
- [12] http://mostlywater.org/privatizing_occupation_mercenaries_and_ngos
- [13] Nicholas Ibekwe, The mercenaries take over, 234next.com, 24 February 2009, http://234next.com/csp/cms/sites/Next/Home/5258469-146/The_mercenaries_take_over__csp
- [14] Adviesraad Internationale Vraagstukken, De inhuur van private militaire bedrijven: een kwestie van verantwoordelijkheid, No. 59, december 2007
- [15] Idem
- [16] James Pattison, Deeper objections to the privatisation of military force, Journal of Political Philosophy, 2010
- [17] Ryan D. Keltz, Military privatization and implications for changes in power relations among the state, military and society, University of Maryland, Department of Sociology, paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, San Francisco, 14 August 2004
- [18] James Pattison, Deeper objections to the privatisation of military force, Journal of Political Philosophy, 2010
- [19] Idem
- [20] Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Private military and security firms and the erosion of the state monopoly on the use of force, Doc. 11787, 22 December 2008
- [21] Kevjn Lim, Military privatisation and its impact on the nature of warfare, Melbourne Journal of Politics, 1 January 2007
- [22] James Pattison, Deeper objections to the privatisation of military force, Journal of Political Philosophy, 2010
- [23] idem
- [24] Kevjn Lim, Military privatisation and its impact on the nature of warfare, Melbourne Journal of Politics, 1 January 2007
- [25] Voor de tekst van deze overeenkomst:
<http://www.eda.admin.ch/etc/medialib/downloads/edazen/topics/intla/humlaw.Par.0057.File.tmp/Montreux%20Document%20%28e%29.pdf>
- [26] Swiss Federal Department of Foreign Affairs, The Montreux Document, 8 October 2009,
<http://www.eda.admin.ch/eda/en/home/topics/intla/humlaw/pse/psechi.html>
- [27] International Committee of the Red Cross, Governments acknowledge duty to control private military and security companies, 19

September 2008

- [28] Voor de tekst van de Code of Conduct: <http://ipoaworld.org/eng/codeofconduct/87-codecodeofconductv12enghtml.html>
- [29] Bruce Falconer, IPOA smackdown: DynCorp vs. Blackwater, Mother Jones, 12 November 2007
- [30] Voor de tekst van de concept-conventie: <http://www2.ohchr.org/english/issues/mercenaries/docs/A.HRC.15.25.pdf>, pp. 21-49
- [31] Het mag verwacht worden dat er nog wel geruime tijd overheen zal gaan voordat een eventuele internationale conventie daadwerkelijk tot stand gekomen is en van kracht wordt
- [32] Artikel 9 van de concept-conventie
- [33] Ministerie van Buitenlandse Zaken, Brief over Mensenrechtenraad / Inzet 15e reguliere zitting, 26150 – nr. 92, 16 september 2010
- [34] James Pattison, Deeper objections to the privatisation of military force, Journal of Political Philosophy, 2010
- [35] Marloes de Koning, Oud-militairen uitstekend betaald, Provinciale Zeeuwse Courant, 4 maart 2008
- [36] Wet Wapens en Munitie (artikelen 13, 26 en 27)
- [37] Dimitri Tokmetzis, Gaza en West Bank als security lab, Sargasso, 4 juni 2010
- [38] Martin Broek, Op zoek naar een baantje? Bel 040-80 80 007, 7 juni 2009, http://www.vkblog.nl/bericht/263276/Op_zoek_naar_een_baantje?_Bel_040-80_80_007
- [39] Private Security Forces, Werkzekerheid in tijden van crisis: Private Security Forces Ltd. (PSF) rekruteert nieuwe veiligheidsmensen in Nederland, juni 2009, <http://privatesecurityforces.org/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/pressdutch.pdf>
- [40] <http://www.bodytrainer.nl/index.php/component/content/article/10-frontpage/54-tour-a-training-2010>
- [41] http://krav-maga-nederland.hyves.nl/forum/4668903/BkKq/G_Safe_Stay_Safe_krav_Maga_Bootcamp/
- [42] http://www.g-safe.nl/?page_id=436#; <http://twitter.com/ggsafe>
- [43] http://www.urielsss.com/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=3
- [44] <http://www.kravmaga-vlc.nl/vip-security.html>
- [45] <http://www.argussecurity.nl/nl/opleidingen/persoonsbeveiliging/index.html>
- [46] http://www.daito.nl/courses_and_training/special_courses
- [47] <http://www.thegroup-nld.com/Services.html>
- [48] International Bodyguard and Security Services Association; http://www.ibssa.org/index.php?article_id=579
- [49] <http://www.intersecurity.nl/ISA%20Israel.htm>
- [50] <http://www.protectinvest.nl/nieuws.html>
- [51] <http://www.moreofthem.com/beveiliging>
- [52] Marloes de Koning, Oud-militairen uitstekend betaald, Provinciale Zeeuwse Courant, 4 maart 2008
- [53] http://beveiliging.startpagina.nl/kalender/event/17421/sia_hostile_environment_close_protection_course.htm
- [54] <http://www.closeprotectionworld.co.uk/security-news-europe/33743-first-sia-hostile-close-protection-course-netherlands.html>
- [55] <http://www.closeprotectionworld.co.uk/close-protection-training/33689-first-sia-close-protection-course-netherlands-2.html>
- [56] <http://nwamsa.org/framework/DSIHoldingwebpage.aspx>
- [57] Koninklijke Marine, Mensen en mutaties, Alle Hens, juni 2007; Maarten van Riel, De Zaterdagmiddagrevolutie: portret van de Rode Jeugd, Uitgeverij Boom, 2010
- [58] <http://nwamsa.org/actions/2010%20News%20Stories/200220100DSiEN.aspx>
- [59] <http://www.dsiholding.eu/>
- [60] http://www.eca-program.com/index.php?option=com_content&view=article&id=36&Itemid=8
- [61] Andrew Ward, Cold war base to be private 'Top Gun' school, Financial Times, 30 August 2010
- [62] http://www.z24.nl/htmlpanel/kpn_vandaag/artikel_166785.z24
- [63] http://denoordse.blogspot.com/2010_03_18_archive.html
- [64] Camil Driessen, Nederlander speelt in IJsland Top Gun met Russische jets: Militair bedrijf ziet gouden toekomst in levensechte 'war games', De Pers, 8 september 2010
- [65] Paul Nikolov, Private army sets sights on Iceland, Reykjavik Grapevine, 18 March 2010
- [66] Andrew Ward, Reykjavik split on plans for Russian Jets, Financial Times, 3 September 2010

- [67] Rob Antle, European contractor abandoned 5 Wing plan, The Telegram, 27 March 2010
- [68] http://www.z24.nl/htmlpanel/kpn_vandaag/artikel_166785.z24
- [69] Andrew Ward, Reykjavik split on plans for Russian Jets, Financial Times, 3 September 2010
- [70] RIA Novosti, Grimsson will russische Piloten im früheren US-Stützpunkt Keflavik ausbilden lassen, 23. September 2010
- [71] Joost de Haas, Bewaking sjeiks dekmantel MIVD, Telegraaf, 30 mei 2009
- [72] Noël van Bommel, Ex-mariniers omzeilen wapenverbod voor schepen, Volkskrant, 19 juni 2009
- [73] Naast de in deze paragraaf genoemde bedrijven worden ook Deelman Safety (Zoetermeer), Dutch Security International (Driebergen-Rijsenburg), Prohold Security Services (Rotterdam) en Best Alert (Best) genoemd; Niels Rigter, Beveiligers: piraterij een gat in de markt, Metro, 14 juli 2009
- [74] Elvan Bayraktaroglu, Piraten bestrijden met de 'Dutch approach', Z24, 3 december 2008
- [75] Novum, Nederlanders ingezet tegen piraten, Trouw, 2 december 2008
- [76] Noël van Bommel, Ex-mariniers omzeilen wapenverbod voor schepen, Volkskrant, 19 juni 2009; Hans Heynen, Reders bewapenen zich tegen piraterij, Schuttevaer, 1 december 2010
- [77] <http://www.ess-sa.eu/martime.html>; <http://www.ess-sa.eu/ourteams.html>
- [78] <http://www.ess-sa.eu/index.html>; Romney verklaarde in een interview: "Romney: "Our employees have a minimum of four years military experience within elite units, such as the Dutch Marine Corps and they often gained this experience in regions such as Iraq and Afghanistan."; Netherlands-African Business Council, Interview with Djavan Romney, <http://www.nabc.nl/Archive/Interviews/tabid/80/YearMonth/201006/ItemID/43/Title/InterviewwithDjavanRomneyManagingDirectorofExclusiveSecurityServicesSpecialAssignments/Default.aspx>
- [79] Hans Heynen, Reders bewapenen zich tegen piraterij, Schuttevaer, 1 december 2010
- [80] http://www.eo.nl/programma/ditisedag/2008-2009/page/Nederlandse_ex_mariniers_ingezet_tegen_zeepiraten/articles/article.esp;mmbase02?article=10066617; Novum, Nederlanders ingezet tegen piraten, Trouw, 2 december 2008
- [81] Ministeries van Buitenlandse Zaken en van Defensie, AIV-adviesaanvraag piraterij, 22 maart 2010; Tweede Kamer, Motie van het lid Voordewind c.s., over onderzoek naar gewapende militairen op koopvaardij schepen, 32500 X – nr. 71, 8 december 2010
- [82] Niels Rigter, Beveiligers: piraterij een gat in de markt, Metro, 14 juli 2009; Hans Heynen, KVRN wijst private bewapening niet langer af, Schuttevaer, 3 december 2010; <http://www.kvnr.nl/cms/showpage.aspx?id=183>
- [83] <http://scheepvaart.startpagina.nl/prikbord/read.php?2948,12425643,12425643,quote=1>
- [84] <http://www.closeprotectionworld.co.uk/close-protection-general-chat/16034-dutch-operators.html#post79425>
- [85] <http://www.closeprotectionworld.co.uk/serious-debates-no-funnies/35828-proposed-mosque-ground-zero.html>
- [86] <http://de-construct.net/?p=3080>
- [87] <http://srebrenica-genocide.blogspot.com/2008/10/dutchbat-3-veterans-condemn-marco-van.html>
- [88] <http://nl.linkedin.com/pub/marco-van-hees/12/b85/a23>
- [89] <http://www.specops-company.com/>
- [90] Marloes de Koning, Oud-militairen uitstekend betaald, Provinciale Zeeuwse Courant, 4 maart 2008
- [91] <http://www.prevent-international.com>
- [92] <http://nl.linkedin.com/pub/martijn-breedveld/3/967/262>; <http://nl.linkedin.com/pub/danny-van-brederode/3/a80/703>; <http://nl.linkedin.com/pub/emile-duisterhof/3/971/a43>
- [93] Daito wil beveiligers gaan opleiden in Zuid-Afrika, 30 oktober 2009; <http://www.dordrecht.net/nieuws/2009/10/30/1869/daito-leidt-beveiligers-op-in-zuid-afrika.html>; <http://www.daito.nl/news>
- [94] http://www.daito.nl/security/maritime_security
- [95] <http://www.closeprotectionworld.co.uk/close-protection-world-introductions/5082-jankaas-introduction-02nd-june-2008-a.html#post36285>
- [96] <http://nl.linkedin.com/pub/robert-van-as/16/148/3>
- [97] <http://www.koskamp-security.nl/index.php/bouwplaats-beveiliging>
- [98] <http://www.koskamp-security.nl/index.php/maritieme-beveiliging>
- [99] <http://www.closeprotectionworld.co.uk/close-protection-forum/9659-anti-piracy-recruitment.html>
- [100] <http://nl.linkedin.com/pub/jeroen-sch%C3%BCtz/6/94a/57>

- [101] <http://nl.linkedin.com/pub/jeroen-sch%C3%BCtz/6/94a/57>; <http://nl.linkedin.com/in/nickswart>
- [102] <http://www.schutz-swart.com/index.php/training>; http://www.schutz-swart.com/index.php/operational_support
- [103] <http://www.schutz-swart.com/index.php/operating>
- [104] <http://www.schutz-swart.com/index.php/advisoryboard>
- [105] Ministerie van Justitie, Tekst van de Wapenwet BES, zoals gewijzigd bij de Aanpassingswet openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba en de Aanpassingsregeling BES-wetten, Staatsblad, 519, 23 september 2010; Ministerie van Justitie, Tekst van de Vuurwapenregeling BES, zoals gewijzigd bij de Aanpassingsregeling BES Ministerie van Justitie, Staatscourant, nr. 14531, 1 oktober 2010
- [106] <http://www.infobonaire.com/bsf/>
- [107] Menno van Dongen en Elsbeth Stoker, 'Particuliere beveiliging kan agent vaak vervangen', Volkskrant, 21 oktober 2010
- [108] Ministerie van Defensie, Eindrapport Verkenningen: houvast voor de krijgsmacht van de toekomst, 2010
- [109] Tweede Kamer, Verslag van een Algemeen Overleg AIV-advies Civiele Dienstverlening op 23 oktober 2008, 31700X-nr. 58, vastgesteld 1 december 2008
- [110] Idem
- [111] Ministerie van Defensie, Brief, mede namens de minister van Buitenlandse Zaken inzake de regeringsreactie op het AIV-advies Civiele Dienstverlening, 31200X – nr. 116, 25 april 2008; Tweede Kamer, Handelingen, no. 30, pp 2606-2620, 27 november 2008
- [112] Tweede Kamer, Beantwoording vragen van het lid Van Bommel (SP) aan de ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken over de arrestatie van een Afghaanse burger in Kamp Holland en het gebruik van particuliere beveiligingsbedrijven, 1572, 6 maart 2008
- [113] Tweede Kamer, Beantwoording vragen aan de minister van Defensie over de brief van 25 april 2008 inzake de reactie op het AIV-advies over de inzet van civiele dienstverleners in operatiegebieden, 31200X-132, 20 juni 2008
- [114] Adviesraad Internationale Vraagstukken, De inhuur van private militaire bedrijven: een kwestie van verantwoordelijkheid, No. 59, december 2007
- [115] Tweede Kamer, Beantwoording vragen van het lid Van Bommel (SP) aan de ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken over de arrestatie van een Afghaanse burger in Kamp Holland en het gebruik van particuliere beveiligingsbedrijven, 1572, 6 maart 2008
- [116] Tweede Kamer, Beantwoording vragen van het lid Pechtold (D66) aan de minister van Defensie en van Buitenlandse Zaken over particuliere beveiligingsbedrijven, 529, 7 november 2007; ANP, Omstreden beveiligers Blackwater niet in dienst Nederland, 7 november 2007
- [117] Harm Ede Botje en Bette Dam, Kamp Holland betaalt tonnen voor bescherming door krijgssheer, Vrij Nederland, 7 januari 2010
- [118] <http://www.defenseindustrydaily.com/Dutch-to-Rent-Israeli-UAVs-for-Afghanistan-05254/>
- [119] <http://www.globes.co.il/serveen/globes/docview.asp?did=1000437327&fid=942;>
- [120] http://zaplog.nl/zaplog/article/defensie_gaat_inlichtingenwerk_uruzgan_uitbesteden (NRC, Gepubliceerd: 23 januari 2009)
- [121] Tweede Kamer, Beantwoording vragen aan de minister van Defensie over de brief van 25 april 2008 inzake de reactie op het AIV-advies over de inzet van civiele dienstverleners in operatiegebieden, 31200X-132, 20 juni 2008
- [122] Tweede Kamer, Beantwoording vragen aan de staatssecretaris van Defensie over de brief van 12 december 2008 inzake de urgente behoefte van lucht-grondwaarnemingscapaciteit ten behoeve van ISAF Stage III, 30806 – nr. 7, 12 januari 2009
- [123] Jeremy Scahill, Blackwater's black ops, The Nation, 4 October 2010
- [124] Tweede Kamer, Vragen van de leden Van Bommel en Van Dijk (beiden SP) aan de ministers van Buitenlandse Zaken, van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Defensie over Nederlandse opleidingscontracten voor huurlingenbedrijven met praktijk in Pakistan, 4 oktober 2010
- [125] Tweede Kamer, Beantwoording vragen van het lid Pechtold (D66) aan de minister van Defensie en van Buitenlandse Zaken over particuliere beveiligingsbedrijven, 529, 7 november 2007; ANP, Omstreden beveiligers Blackwater niet in dienst Nederland, 7 november 2007
- [126] Ministerie van Buitenlandse Zaken, Kamerbrief inzake beantwoording vragen van de leden Van Bommel en Van Dijk over Nederlandse opleidingscontracten voor huurlingenbedrijven met praktijk in Pakistan, 14 december 2010
- [127] Johan van den Dongen en Bart Olmer, Woede over peperdure terreurcursus agenten, Telegraaf, 26 november 2009; Alinda Wolthuis, De slimme arm der wet, TNO magazine, december 2009
- [128] <http://www.sdr.org.il/clients.html>
- [129] <http://www.ppsbijhetrijk.nl>
- [130] http://www.ppsbijhetrijk.nl/Projecten/PPS_projecten_Defensie/Nieuwbouw_militair_museum_Soesterberg
- [131] <http://www.ppsnetwerk.nl/Projecten-Database/49/>

[132] <http://www.ppsnetwerk.nl/Projecten-Database/49/>

[133] Interdepartementale werkgroep Heroverweging Personeelszorg Defensie, Heroverweging personeelszorg Defensie: eindrapport, november 1985

[134] http://www.computable.nl/artikel/ict_topics/ictbranche/975822/2379258/defensie-houdt-dto-toch-binnenboord.html#ixzz0ykomTfV0

[135] Bert van Elk, Meer werk, meer kunde en meer productie, NIDV-magazine, 2008-3; <http://www.nieuwsbank.nl/inp/2001/09/06/J005.htm>

[136] Venko Schilderbedrijven, Venko Schilderbedrijven gaat concessie aan voor tien jaar met het Marinebedrijf, juli 2010

[137] M.M.M. van Eechoud, Openbaarheid, exclusiviteit en markt: commercialisering van overheidsinformatie, Mediaforum, Vol. 10, No. 6, 1998

[138] Tweede Kamer, Beantwoording vragen van de leden Kortenhorst en Hessels (beiden CDA) aan de staatssecretaris van Defensie en de minister van Verkeer en Waterstraat over het leidingnetwerk van Defensie, 18, 24 september 2004

[139] Adviesraad Internationale Vraagstukken, De inhuur van private militaire bedrijven: een kwestie van verantwoordelijkheid, No. 59, december 2007; Ministerie van Defensie, Brief, mede namens de minister van Buitenlandse Zaken inzake de regeringsreactie op het AIV-advies Civiele Dienstverlening, 31200X – nr. 116

Recente publicaties Campagne tegen Wapenhandel

- **Analyse Nederlandse wapenexportbeleid 2009**. November 2010
- **Ontwikkelingscriterium voor wapenexport. Regels, belangen en Millenniumdoelen**, Oktober 2010, factsheet
- **Wapenwedloop in Zuid-Amerika**, maart 2010
- **Nederlandse patrouilleschepen voor Nigeriaans leger**, Februari 2010, factsheet
- **Analysis of Dutch Arms Export Licences 2008**, November 2009
- **Analyse Nederlandse wapenexportvergunningen 2008**. November 2009
- **Potentially powerful; The European Defence Agency at five years**. Mei 2009
- **Tussenhandelaren en wapenmakelaars**, Mei 2009
- **Licentieproductie van wapens – gebrekkige controle**, Maart 2009
- **Analyse Nederlandse wapenexportvergunningen 2007**, December 2008
- **Wapenexport en duurzame ontwikkeling**, November 2008 ism Evert Vermeer Stichting
- **From Venus to Mars: the European Union's steps towards the militarisation of space**, November 2008, i.s.m Transnational Institute
- **Wapenexport en duurzame ontwikkeling**, Oktober 2008
- **Fregatten voor Marokko**, Juli 2008
- **Good Conduct? Ten Years of the EU Code of Conduct on Arms Exports**, Juni 2008, ism diverse Europese NGO's
- **Joint Strike Fighter, de race is nog niet gelopen**, Juni 2008, onderzoeksdossier ism Vredesmagazine
- **Pensioenfondsen in de Wapenindustrie - een tussenstand**, Mei 2008
- **Tien keer nee tegen de JSF**, Mei 2008
- **Europese interne markt voor militaire goederen**, Februari 2008
- **The devil is in the detail; Cluster ammunition**, Februari 2008, in opdracht van IKV/PaxChristi

Zonder donateurs geen Campagne tegen Wapenhandel

Steun ons met een gift op rekening 39 04 07 380
t.n.v. Campagne tegen Wapenhandel, Amsterdam